

Складний світ Агатангела Кримського

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ

- 15 січня 1871 року у Володимир-Волинському на Волині у російськомовній сім'ї народився Агатангел Юхимович Кримський, один із найвидатніших мовознавців світу. Батько, татарин з білоруським корінням, був учителем історії й географії, мати походила з відомого польсько-литовського роду, тож Агатангел не раз підкреслював своє цілковито неукраїнське походження, а проте казав: "Я родивсь і виріс на Україні та й українізувався", став українофілом.

ПОХОДЖЕННЯ

- Рід його походив із тюрксько-татарського племені. Дослідники досі б'ються, рахуючи, скількома мовами володів Агатангел Кримський. А він сам жартома відповідав: "Легше буде сказати, яких я мов не знаю". Цифра коливається від 60 до 100.
- У три роки він умів читати, у п'ять пішов до училища в Звенигородці, куди переїхала сім'я, далі – навчання в Острозькій та Київській гімназіях і вступ до відомої Колегії Галагана. За цей час опановує французьку, німецьку, англійську, польську, грецьку, італійську, турецьку, латину. Тут же він знайомиться і з такими відомими постатями, як Михайло Драгоманов, Павло Житецький, Леся Українка, які дуже вплинули на молодого Агатангела.

Незвичайні почуття кримського до лесі українки

- До речі, Леся Українка присвятила свою драму "В катакомбах" "шановному побратимові А.Кримському". Не маючи щастя в особистому житті, Кримський лишався самотником. Дослідники, вивчаючи їхнє листування, говорять про не звичайні дружні стосунки, а таємне кохання Агатангела до відомої літераторки. Згадують також і вірш, який Павло Тичина присвятив Кримському на 60-ліття, в якому прямо говорилося про "вічно мрійну Лесю Українку".

Період праці в українській академії наук

- Після закінчення Колегії він переїздить до Москви, де навчається у Лазарєвському інституті східних мов, викладає (з 25 років), стає професором східної літератури (у 30 років), пише серію підручників., перекладає Коран на російську.
- Під час правління гетьманату Скоропадського 1918 року Кримський повертається до Києва, де дістає посаду вченого секретаря новоствореної Української Академії Наук. У 1919 році, з приходом більшовиків, існування Академії буквально жевріє, приміщення, де знаходилася Академія, неопалювалося. Там було настільки холодно взимку, що чорнило замерзало. У часи найбільшого зубожіння вчені писали твори на старих театральних афішах розчиненими у воді хімічними олівцями. Проте саме завдяки Агатангелу Кримському вдалося зберегти Академію від знищення, а згодом розширити її та збагатити книгозбірню.

Творчий шлях

- У цей же період професор викладає в Київському університеті. 1921 року він стає директором Інституту української наукової мови.
- На той момент він уже майже втратив зір через читання, тож його очима став Микола Левченко. Разом вони продовжували працювати, але плідна віддана робота триватиме до 1928 року. Кримський залишить не лише першокласні наукові праці з тюркології та семітології (серед яких 4-томна "Історія Туреччини та її письменства", "Історія Персії та її письменства"), але й з

Праці агатангела кримського

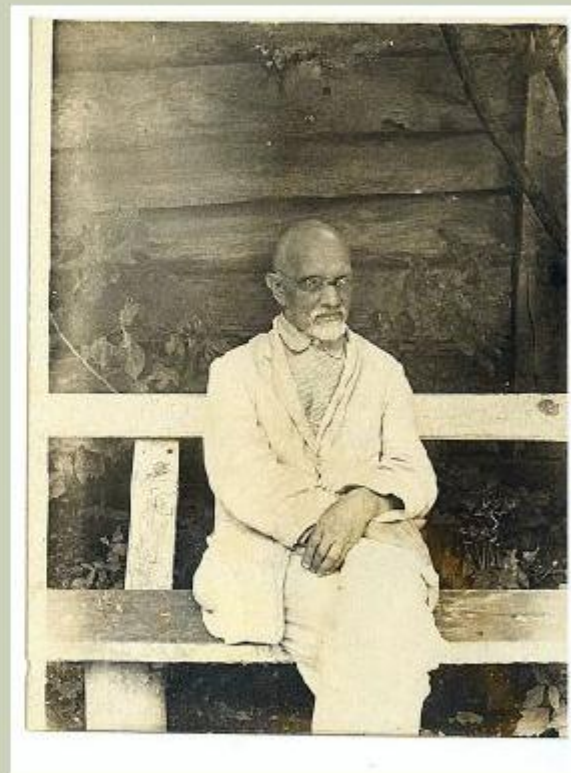

переслідування

- Він виступав категорично проти "погодінської" теорії, заперечував теорію "колиски трьох братніх народів", висуваючи натомість гіпотезу про українську мову, яка вже в XI ст. постала "як цілком рельєфна, цілком означена, яскраво-індивідуальна одиниця". Саме тоді Кримським зацікавлюються органи влади. Почнуть переслідувати, позбавляти аспірантів, забиратимуть посади. Все ускладниться у 1929 році, коли влада почне справу проти СВУ. Академіків один за одним заарештовують. Кримський живе на одну пенсію, здоров'я його гіршає. Левченка також репресують, але він своїми свідченнями встиг урятувати від цієї ж долі Агатангела. У нього лишилася вагітна дружина, і Кримський одружується з нею, щоб "дати ім'я дитині".

Тяжкі часи агатангела

- Каганович запрошував укласти "Російсько-український словник", але Кримський рішуче відмовився: "не хочу ризикувати своїм чесним ім'ям перед галичанами, що досі твердо вірили в мою непідкупну чесність і рішуче усуваюся від участі в Словникові, де безшабашно гарцюють усякі мовокалічники та мовозасмітники".
- Пізніше почнуться загравання: 1941 року в Києві урочисто – з нагородою орденом Леніна – відзначать 70-річчя Кримського. Але вже за кілька місяців все зміниться. Війна застала його з прийомним сином Василем у Ялті. Не гаючи часу, вони рушили до Звенигородки, аби врятувати тамтешні й київські рукописи. На той

Заслання і смерть

- Кримського разом з багатьма іншими представниками інтелігенції у холодних вагонах, відправляють до Казахстану. Є кілька версій його смерті. За однією з них, Агатангел Юхимович помер у кустанайській лікарні, що "славилася" своїм суворим режимом. Проте є сумніви стосовно його факту, адже досі невідоме місце його поховання. Можливо, професор так і не доїхав до Кустанаю й загинув у дорозі, як Л. Старицька-Черняхівська, О. Стешенко, І. Черкаський.
- Офіційна дата смерті Кримського – 25 січня 1942 року. 1957 року його було реабілітовано.

